

**ЗВІТ ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «ЦЕНТР СУСПІЛЬНОГО КОНТРОЛЮ»
щодо досвіду роботи та результатів реалізації проєктів у сфері реформування
системи кримінальної юстиції, запобігання та/або протидії корупції, захисту прав
та інтересів бізнесу**

Вступна частина:

Відповідно до підпункту 3 пункту 8 Порядку формування Ради громадського контролю при Бюро економічної безпеки затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2021 року № 872 (далі – Порядок), Громадська організація «Центр суспільного контролю» (далі – Організація») підготувала звіт щодо досвіду роботи у сфері, пов'язаній з правозахисною та/або антикорупційною діяльністю, зокрема у сфері економіки, за останніх два роки. Цей звіт складено у довільній формі відповідно до підпункту 3 пункту 8 Порядку.

Представники Організації брали активну участь у діяльності Ради громадського контролю при Національному антикорупційному бюро України (НАБУ) протягом скликання 2021-2022 років, а також продовжують свою роботу як члени Ради у скликанні 2022-2024 років. Крім того, представники Організації є членами дисциплінарних та кадрових комісій НАБУ, що дозволяє їм брати безпосередню участь у прийнятті важливих рішень. Вони також активно залучені до заходів з протидії корупції, сприяючи впровадженню антикорупційних ініціатив та посиленню інституційної спроможності НАБУ.

Літом 2024 року Організація неодноразово на свої сторінках у соціальних мережах або в медіа публікувала тези щодо незадовільної роботи Державної податкової служби України. На підтвердження цих тез Організація розробила та презентувала аналітику щодо принципів роботи системи СМКОР для підприємців. У рамках зустрічі-презентації було представлено результати дослідження ефективності дії Постанови КМУ №1165 (СМ КОР). Основні висновки дослідження Центру суспільного контролю:

- СМ КОР це не потенційний, а наявний конфлікт між державою і бізнесом. Це інструмент тиску на бізнес.
- СМ КОР не автоматизована система із елементами ручного втручання, а ручна система з елементами автоматизації.
- 94,4% справ у 2022 році щодо блокування ПН виграють саме платники податків. А значить підприємців ДПС тримає, як безкоштовний і безвідсотковий кредит.
- Ми проти скруток і податкових ям та ще більше ми проти ручного управління діяльністю бізнеса руками податківців, а значить СМ КОР потрібно міняти не стільки, як систему, скільки як підхід.

Крім того, Організація розробила аналітичний документ «Стратегія удосконалення діяльності громадського контролю при державних органах в Україні». Стратегія була розроблена для ініціації глобальних системних зрушень у сфері громадського контролю в Україні.

В іншому Організація проводить надання юридичної допомоги з антикорупційних питань іншим громадським об'єднанням та надає юридичну, методологічну підтримку їх членам та представникам.

Також організація розробила наступну аналітику щодо: невиконання законодавчих вимог у частині відсутності методології для оцінювання ризиків у сфері економіки, що є критично важливим для ефективної роботи Бюро економічної безпеки України (далі – БЕБ), з якою ви можете ознайомитись нижче:

У ході аналізу діяльності БЕБ, стало очевидним що за увесь період роботи не розроблена та не впроваджена методологія аналізу та управління ризиками у сфері економіки. Відсутність такої методології спричиняє низку негативних аспектів серед яких:

1. Неєфективність управління ризиками

Відсутність розробленої та впровадженої методології аналізу та управління ризиками призводить до того, що БЕБ не може адекватно оцінити загрози, які постають перед економікою. Це означає, що орган не здатний виявляти та реагувати на потенційні правопорушення, що можуть завдати шкоди державі.

2. Проблеми з превенцією злочинів

Без чіткої методології неможливо реалізувати ризик-орієнтований підхід, що є критично важливим для попередження злочинів. Як зазначається, акцент має бути на попередженні правопорушень, а не лише на їх розслідуванні. Відсутність такої методології заважає БЕБ виконувати свої аналітичні функції та виявляти системні ризики.

3. Порушення прав платників податків

Відсутність чітких критеріїв для оцінювання ризиків призводить до ситуацій, коли інформація про можливе ухилення від сплати податків автоматично стає підставою для внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР). Це може призвести до порушення прав платників податків, оскільки вони не мають належних механізмів захисту своїх інтересів.

4. Зниження інвестиційної привабливості

Недостатня методологія оцінювання ризиків негативно впливає на інвестиційний клімат в Україні. Інвестори можуть уникати вкладень у країну через невизначеність і ризики, пов'язані з діяльністю БЕБ та можливими репресивними заходами з боку органу.

5. Непрозорість і недовіра

Відсутність чіткої методології також призводить до непрозорості в діяльності БЕБ, що викликає недовіру з боку бізнесу та суспільства. Коли підприємці не знають, за якими критеріями їх діяльність оцінюється, це створює атмосферу невизначеності і страху.

6. Негативні наслідки для державного бюджету

Втрата доходів: Через неефективну роботу БЕБ можуть виникати втрати в надходженнях до державного бюджету через невиявлення та неперешкоджання економічним злочинам.

Наслідком цього стають цілком реальні практичні проблеми, які впливають, у першу чергу, на права платників податків, інвестиційну привабливість України та можливість ведення бізнесу в Україні загалом.

Для прикладу, не визначено, як саме БЕБ взаємодіє з платниками податків для перевірки отриманої інформації поза межами кримінального провадження. Виходить,

що будь-яка інформація про можливе ухилення від сплати податків за замовчуванням має стати підставою для внесення відомостей до ЄРДР та до моменту набуття певного процесуального статусу в рамках кримінального провадження, такий платник податків не має визначених законодавством механізмів захисту своїх прав.

Відтак, розуміючи нагальність вирішення цих проблем ГО «ЦСК» розробило методологію яка б покращила інституційну спроможність БЕБ, підвищила б рівень довіри, тощо.

Для створення методології діяльності Бюро економічної безпеки (БЕБ) в Україні, нами було враховано основні аспекти, які забезпечать ефективність, прозорість і співпрацю з бізнесом. Ось що ми пропонуємо:

1. Ризик-орієнтований підхід

- **Аналіз ризиків:** Розробити чітку методологію для оцінювання ризиків, яка включатиме аналіз загроз, вразливостей та наслідків. Це дозволить виявляти потенційні економічні злочини ще до їх скоєння.
- **Профілі ризиків:** Створити профілі ризиків для різних галузей економіки, що дозволить БЕБ зосередитися на найбільш уразливих секторах.

2. Взаємодія з бізнесом

- **Механізми комунікації:** Встановити прозорі механізми взаємодії з підприємцями поза межами кримінальних проваджень. Це може включати регулярні консультації та інформаційні сесії.
- **Зворотний зв'язок:** Створити канали для отримання зворотного зв'язку від бізнесу щодо діяльності БЕБ, що дозволить оперативно реагувати на проблеми та покращувати процеси.

3. Аналітична функція

- **Залучення аналітиків:** Створити окремий підрозділ аналітиків, який буде відповідати за проведення комплексного аналізу економічних даних та тенденцій.
- **Використання сучасних технологій:** Впровадити сучасні технології для збору та обробки інформації, що дозволить швидше виявляти ризики та загрози.

4. Превентивні заходи

- **Навчання та просвіта:** Розробити програми навчання для підприємців про законодавство у сфері економіки та податків, що допоможе уникнути правопорушень.
- **Спільні ініціативи:** Запровадити спільні ініціативи з бізнесом для підвищення рівня економічної безпеки в країні.

5. Моніторинг і оцінка ефективності

- **Регулярний аудит:** Проводити незалежний аудит ефективності діяльності БЕБ щорічно, щоб оцінити досягнуті результати та виявити слабкі місця.
- **Вимірювання результативності:** КРІ, або Ключові Результативні Індикатори, — це специфічні показники, які використовуються для вимірювання ефективності діяльності організації, проекту або програми. Вони допомагають оцінити досягнення стратегічних цілей і завдань, а також забезпечують можливість контролювати процеси та результати.

Основні аспекти КРІ:

- **Визначення цілей:** КРІ повинні бути пов'язані з конкретними цілями організації. Це дозволяє зрозуміти, які результати є критично важливими для успіху.
- **Вимірюваність:** КРІ повинні бути кількісними або якісними показниками, які можна виміряти. Це може включати фінансові показники (наприклад, прибуток, витрати), а також нефінансові (наприклад, рівень задоволеності клієнтів).
- **Часові рамки:** КРІ зазвичай визначаються на певний період (квартал, рік), що дозволяє оцінити прогрес у досягненні цілей.
- **Аналіз і звітність:** Регулярний моніторинг КРІ дозволяє організації аналізувати свою діяльність і вносити корективи в стратегію у разі необхідності.
- **Залучення персоналу:** Визначення КРІ може допомогти залучити співробітників до процесу досягнення цілей організації, оскільки вони стають більш усвідомленими щодо своїх ролей та відповідальностей.

6. Законодавча база

- **Розробка підзаконних актів:** Створити необхідні підзаконні акти для реалізації ризик-орієнтованого підходу та методології управління ризиками.
- **Участь у законодавчих ініціативах:** Активно брати участь у розробці законодавства, яке регулює діяльність БЕБ і забезпечує його функціонування.

Будь-яка методологія діяльності БЕБ, у тому числі та яка була нами запропонована повинна базуватися на ризик-орієнтованому підході, прозорій взаємодії з бізнесом і аналітичній функції. Це дозволить не лише ефективно боротися з економічними злочинами, але й створити сприятливе середовище для ведення бізнесу в Україні. Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню довіри до державних органів та покращенню інвестиційного клімату в країні.

Громадська організація **Центр суспільного контролю (ЦСК)** розробила комплексні профілі ризиків для Бюро економічної безпеки (БЕБ) на основі аналізу поточного стану інституції та скарг бізнесу щодо її діяльності. Профілі ризиків враховують ключові проблеми, з якими стикається БЕБ, включно з репутаційними ризиками, недостатньою взаємодією з іншими державними органами, кадровими викликами, юридичними ризиками та можливими технічними збоями. Метою профілів є виявлення потенційних загроз та розробка конкретних заходів для їх мінімізації з метою підвищення ефективності та прозорості роботи БЕБ.

Ці профілі ризиків також покликані врахувати негативні наслідки попередньої діяльності БЕБ, яка спричинила значні скарги з боку бізнесу, і, як результат, призвела до перезавантаження органу через ухвалення нового закону. ЦСК пропонує детальні рекомендації для зменшення впливу ризиків, включаючи посилення співпраці з іншими органами, поліпшення кадрової політики, вдосконалення процесів компанії та впровадження сучасних технологічних рішень для захисту інформації та даних.

Профілі ризиків для Бюро економічної безпеки (БЕБ)

1. Репутаційний ризик

Опис:

Проблеми з репутацією БЕБ стали особливо актуальними через негативні відгуки бізнесу щодо діяльності органу. Основні скарги пов'язані з надмірним втручанням, непрозорістю дій та затягуванням розслідувань, що ускладнює роботу бізнесу. Це стало однією з причин, які призвели до перезавантаження БЕБ через новий закон. Невдоволення бізнес-середовища та громадськості створює загрозу для довіри до інституції.

Можливі наслідки:

- Зменшення довіри до БЕБ з боку бізнесу, інвесторів та міжнародних партнерів.
- Негативний медійний фон і зниження ефективності роботи через втрату підтримки.
- Відсутність конструктивної співпраці з бізнесом, що ускладнює досягнення стратегічних цілей.

Заходи для зниження ризику:

- Впровадження чіткої комунікаційної стратегії та прозорих механізмів звітності перед бізнесом та громадськістю.
- Регулярні публічні консультації з представниками бізнесу та громадського сектору для врахування їх пропозицій та занепокоєнь.
- Сприяння зменшенню втручання БЕБ у бізнес-діяльність шляхом чіткого визначення своїх повноважень і ролі в економічній безпеці.

2. Ризик недостатньої взаємодії з іншими органами державної влади

Опис:

Низький рівень координації та взаємодії БЕБ з іншими правоохоронними та контролюючими органами призводить до дублювання функцій, затримок у розслідуваннях та юридичних конфліктів. Це посилює бюрократичні бар'єри та затримки в ухваленні рішень.

Можливі наслідки:

- Зниження ефективності боротьби з економічними злочинами.
- Ускладнення виконання стратегічних завдань через незлагодженість дій з іншими органами.
- Юридичні конфлікти та судові процеси через неузгодженість дій різних структур.

Заходи для зниження ризику:

- Впровадження системи міжвідомчої координації та обміну інформацією на регулярній основі.
- Створення спільних робочих груп для розслідування складних справ із залученням фахівців з різних органів.
- Оцінка ефективності співпраці через регулярні звіти та аудит міжвідомчої взаємодії.

3. Ризик втрати кадрів і професійної компетентності

Опис:

Після перезавантаження БЕБ може виникнути ситуація, коли досвідчені працівники залишають інституцію через нестабільність, негативну репутацію або організаційні зміни. Це може призвести до браку професійних кадрів та зниження рівня компетенцій.

Можливі наслідки:

- Зниження якості розслідувань економічних злочинів.
- Збільшення кількості помилок через брак досвіду в нових співробітників.
- Нездатність залучити висококваліфікованих спеціалістів через негативний імідж і незрозумілу кадрову політику.

Заходи для зниження ризику:

- Розробка стратегії утримання ключових фахівців та залучення нових професіоналів через пропозиції конкурентних умов праці.
- Постійне навчання та підвищення кваліфікації співробітників, розробка програм наставництва.
- Публікація позитивних результатів роботи для підвищення мотивації співробітників.

4. Комплаєнс-ризик та невідповідність законодавству

Опис:

Постійні зміни в законодавстві України, а також нормативні обмеження та нові вимоги до роботи правоохоронних органів можуть призводити до того, що БЕБ не завжди буде здатний оперативно реагувати на зміни. Це може викликати порушення законодавства або невиконання важливих положень.

Можливі наслідки:

- Юридичні санкції з боку держави.
- Зниження ефективності роботи через недостатнє знання нових нормативних актів.
- Репутаційні втрати через порушення законодавства.

Заходи для зниження ризику:

- Створення відділу комплаєнсу, який слідкуватиме за актуальністю нормативно-правової бази.
- Регулярне навчання співробітників щодо змін у законодавстві.
- Прозорі процедури внутрішнього аудиту для виявлення невідповідностей.

5. Ризик технологічних збоїв та кібератак

Опис:

Інституції, що займаються фінансовими розслідуваннями, є вразливими до кіберзагроз. Технологічні збої або атаки на ІТ-системи БЕБ можуть призвести до витоку даних, втрати важливої інформації або неможливості виконання ключових функцій.

Можливі наслідки:

- Витік конфіденційної інформації та даних про бізнес.
- Затримка розслідувань через неможливість доступу до критичних систем.
- Репутаційні ризики через збої в роботі.

Заходи для зниження ризику:

- Впровадження сучасних систем кібербезпеки та резервного копіювання даних.
- Проведення регулярних аудитів безпеки ІТ-систем і оцінка ризиків.
- Навчання персоналу з питань інформаційної безпеки.

Методологія проведення профілів ризиків

1. Ідентифікація ризиків Першим етапом є визначення потенційних ризиків для діяльності БЕБ. Для цього використовується аналіз поточного стану, зокрема робота з бізнесом, регуляторним середовищем та внутрішніми процесами. Залучення до процесу представників бізнесу та громадських організацій, таких як Рада громадського контролю, є важливим для визначення повного спектру ризиків.

2. Оцінка ймовірності виникнення та впливу ризиків Кожен ризик оцінюється за двома критеріями: ймовірність виникнення та ступінь впливу на організацію. Для цього використовуються кількісні та якісні методи оцінки, включаючи інтерв'ю з керівництвом, бізнесом, аналіз статистичних даних і аудит.

3. Класифікація ризиків Ризики класифікуються за їх пріоритетністю: високий, середній та низький рівень. Ця класифікація допоможе сфокусуватися на найбільш критичних аспектах.

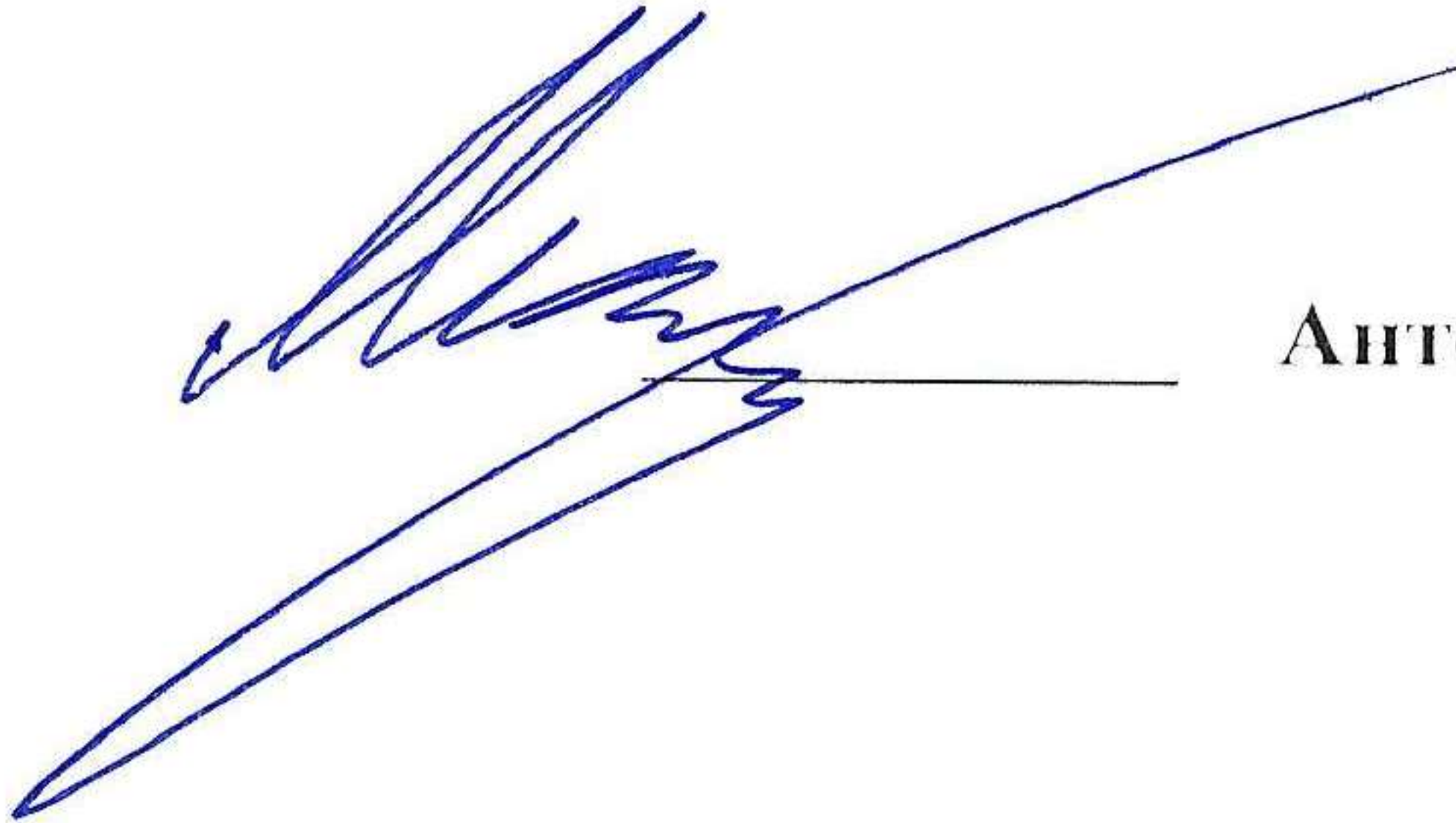
4. Розробка заходів щодо зниження ризиків Для кожного ризику розробляються заходи для мінімізації його впливу. Ці заходи можуть включати як адміністративні, так і технологічні рішення, а також зміни в управлінні та комунікаціях.

5. Постійний моніторинг і перегляд профілів ризиків Профілі ризиків повинні переглядатися на регулярній основі (щорічно або при значних змінах у зовнішньому

середовищі). Це дозволить швидко реагувати на нові виклики та адаптувати заходи контролю.

6. Звітність і прозорість Результати оцінки ризиків і заходи з їх мінімізації повинні регулярно надаватися Раді громадського контролю та громадськості через публічні звіти. Це сприятиме підвищенню довіри до БЕБ та забезпеченню прозорості його діяльності

Голова Правління

Антон МИКИТЮК